

Av: Pål Domben, Marit Andreassen
og Kent Ronny Karoliussen
KoRus-Nord

KoRus-Nord har gjennomført en evaluering av fagskoletilbudet «Miljøarbeid innen rus» ved Narvik Fagskole, studiested Solhaugen. Hensikten med evalueringen er å kvalitetssikre og videreutvikle fagskoletilbudet.

Praktisk anvendbar kompetanse?

– Evaluering av desentralisert fagskoleutdanning innen rus

I 2000 ble det igangsatt et videreutdanningstilbud som et prøveprosjekt i Tverrfaglig miljøarbeid ved Narvik videregående skole og fagskole, studiested Solhaugen. Dette var et ledd i utviklingen av fagskoletilbud innen helse- og sosialsektoren, initiert av Sosial- og helsedirektoratet¹. Begrunnelsen for utvikling av et slikt tilbud er behovet for økt kompetanse blant miljøarbeidere i kommuner og ved institusjoner.

I 2004 ble fagskoletilbudet ved Solhaugen videreutviklet fra «Tverrfaglig miljøarbeid» til «Miljøarbeid innen rus». Fra 2007 ble fagskoletilbudet utvidet med en desentralisert modell, med studiesamlinger flere steder i Nord-Norge. KoRus-Nord er faglig og økonomisk bidragsyter til ulike utdanningstilbud, herunder også

fagskoletilbudet ved Narvik fagskole. Evalueringen er gjort for å kvalitetssikre og videreutvikle fagskoletilbudet. Den er primært en evaluering av den desentraliserte modellen, men trekker også veksler på og kan belyse Narvik fagskoles arbeid mer generelt².

Formålet med denne studien er å vurdere om innholdet i, og organiseringen av Narvik fagskole er egnet for å sikre fagfeltets behov for kompetente miljøarbeidere, med følgende hovedproblemstilling:

Er Narvik fagskoles innhold og organisering av tilbudet godt tilpasset målgruppens forutsetninger og fagfeltets kompetansebehov?

² Litteraturreferanser er ikke behandlet på en tilfredsstillende måte i denne teksten. Det henvises til den fullstendige rapporten, utgitt som "Skriftserie fra Kompetansesenter rus - Nord-Norge nr. 2:2010

¹ Nå Helsedirektoratet

For å studere det nærmere vil vi i første rekke svare på tre delproblemstillinger:

1. Hvordan er det faglige innholdet, de pedagogiske metodene og organiseringen av tilbudet egnet for å gi målgruppen tilstrekkelig og relevant kompetanse?
2. Hvordan innvirker familie- og arbeidssituasjonen på muligheten for gjennomføring av fagskoletilbudet?
3. Hvordan fungerer arbeidsdeling og samarbeid mellom de som er tilknyttet fagskolen?

Skolens læringsmål kan betraktes som skolens operasjonalisering av arbeidslivets/praksisfeltets kompetansebehov. Den enkelte student bedømmes underveis i studiet og ved eksamen med utgangspunkt i denne operasjonaliseringen, og i henhold til formelle prosedyrer og krav i det norske utdanningssystemet. I evalueringen forsøker vi å beskrive oppfatningen av læringsutbytte ut fra ulike grupper og aktørers oppfatning av det. Summen av de ulike gruppenes vurdering av kompetansebehov i arbeidssituasjonen og utdanningstilbudet innhold mener vi er relevant, som grunnlag for å vurdere læringsutbytte.

Datagrunnlag og metode

Datagrunnlaget for evalueringen er en spørreundersøkelse blant 68 studenter fra 3 kull, intervjuer med ansatte og arbeidsgivere, logger som studentene i det

Denne studien har hatt som mål å bidra til utvikling av studiet underveis i prosessen, samtidig som vi har oppsummert resultatene til slutt og knyttet dem til målene for fagskoletilbudet.

desentraliserte fagskoletilbudet førte gjennom studiet, og deltakende observasjon.

Denne studien har hatt som mål å bidra til utvikling av studiet underveis i prosessen, samtidig som vi har oppsummert resultatene til slutt og knyttet dem til målene for fagskoletilbudet. I den forstand kan vi si at evalueringen har i seg elementer av føl-

geforskning, som har fokus både på prosesser underveis og oppsummerer resultatene.

Faglig innhold, pedagogikk og organisering

Informasjon fra skolen til studentene

Fagskolen har i stor grad klart å gi informasjon på en måte som har fungert for studentene. Forbedringspotensialet er størst når det gjelder informasjon i tilknytning til de enkelte studiesamlingene.

Organisering av ukesamlingene, veiledning og oppfølging

Spørreundersøkelsen viser at halvparten av studentene er fornøyde med organiseringen av ukesamlingene. Vel 4 av 10 er middels fornøyde, mens et lite mindretall er misfornøyd. Tallene viser også at flertallet, er fornøyde med veiledning i forbindelse med oppgavearbeid og gruppediskusjoner på samlingene. Det er et gjennomgående trekk også i loggene at veiledningen oppfattes som verdifull. Mange er også fornøyde med den faglige oppfølgingen fra skolens ansatte mellom samlingene.

Forelesninger

Studentenes vurdering av forelesningene, viser at de i stor grad er enige i påstanden om at foreleserne var godt forberedt til undervisningen. De fleste er enige i dette, mens et mindretall er middels fornøyde. Kommentarer i loggene til det desentraliserte kullet, viser også variasjoner i opplevelsen av forelesningene. De ulike oppfatningene forteller både om at studenter ønsker og har utbytte av ulike læringsmåter og at oppfatningene påvirkes i den sosiale kontekst de er i. En del forelesninger har vært overført som telematikk. Forelesningene ble forstyrret av store tekniske problemer og man gikk vekk fra denne løsningen. Alternativer med opptak av forelesninger hadde også svakheter på grunn av dårlig kvalitet ved opptak. Forelesninger med tilstedeværende forelesere ble oppfattet som den beste løsning.

Pensum og læremidler

Spørreundersøkelsen viste at studentene i stor grad var fornøyde med forholdet mellom egne forutsetninger, pensum og læreplan. De aller fleste mente også at innholdet i pensum var godt tilpasset læreplanen, og enige i at pensumlitteraturen var på riktig nivå i forhold til deres forutsetninger.

Det viste seg imidlertid at en stor andel studenter bare leste deler av pensum. Lærerne mente at noe av manglende lesing dreide seg om dårlig «egenstruktur» hos studentene, i tillegg til at sammenhengen mellom pensum og innholdet i samlingene ikke hadde vært helt tydelig. Ut over i studiet ble det lagt større vekt på veiledning om hva som skulle leses og mer arbeid med pensuminnholdet i samlingene. Mange mente at det ble gitt

gode tips til supplerende læremidler, og de fleste studentene rapporterte at de benyttet seg av slike. En anbefaling er at skolen utvikler flere læremidler, som er tilpasset ulike typer studenter, for å ivareta forskjellige læringsbehov og læringsstiler i studentgruppen.

Gruppearbeid

Gruppearbeid i ulike former er vanlig i de fleste studier og opplæringstilbud som varer over noe tid. I fagskolestudiet har denne arbeidsformen vært direkte rettet inn mot å jobbe med de fagtema som tas opp i undervisningen. I tillegg har gruppearbeidet hatt som siktemål å trene studentene i relasjonelle utfordringer knyttet til faglige spørsmål. Det siste er et svært viktig poeng for målgruppen for dette fagskolestudiet. Arbeidssituasjonen og oppgavene disse studentene møter i praksis, dreier seg i stor grad om kommunikasjon og samarbeid med kolleger, brukere og pårørende. I møtet med disse gruppene vil miljøarbeiderne møte ulike faglige begrunnelser og argumenter, personlige opplevelser og antakelser, samt sterke interesser knyttet til ulike forståelser og veivalg. Erfaring i å både argumentere for egne, faglige standpunkter og i å komme fram til løsninger og valg i samarbeid med andre, vil derfor være nyttig kompetanse. Gruppearbeid må avstemmes i forhold til faglig innhold, og at gruppearbeid ikke i seg selv må betraktes som et pedagogisk mål. Både spørreskjemadataene og loggene viser at studentene har sett på gruppearbeidene som svært nyttige og at det særlig er bearbeiding av de faglige temaene som har vært viktige. Fagskolen synes derfor å ivareta vesentlige elementer ved bruk av gruppearbeid som pedagogisk verktøy.

Kollegaveiledning

Et annet sentralt pedagogisk verktøy i fagskoleutdanningen er kollegaveiledningsgrupper. Studentene deltar i faste grupper over tid. Kollegaveiledningsgruppene ledes av en lærer med formell godkjenning som veileder. Gruppens medlemmer bringer inn problemstillinger fra egen praksis som drøftes i gruppen. Studentene blir på denne måten både trent i å presentere utfordringer til felles drøfting og gi råd og innspill til kolleger i løsning av deres problemstillinger.

Mens gruppearbeidet hadde en løserorganisatorisk ramme, som regel med et gitt tema, hadde kollegaveiledningsgruppene en stram organisering, men var åpne med hensyn til tema. Studentene valgte tema, og de var pålagt å presentere egne problemstillinger på omgang. Studentene oppfattet denne arbeidsmåten som svært nyttig og relevant for sin egen praksis, og den ser ut til å fylle fagskolens intensjoner.

It's learning som verktøy

Fagskolen har benyttet *It's learning* som verktøy i kommunikasjonen med studentene, herunder også som plattform for loggskrivning. Halvparten av respondentene i spørreundersøkelsen mente at det fungerer godt som verktøy, mens de fleste andre var delvis fornøyde. To tredjedeler mente det var gitt god opplæring i *It's learning*. Selv om ferdighetene i bruk av dataverktøy er bedre blant dagens fagskolestudenter enn det var for 10 år siden, er det fortsatt en del som har behov for opplæring og veiledning for at det skal fungere tilfredsstillende. Det er en utfordring for fagskolen å vurdere sammenhengen mellom studentenes utgangsforutsetninger, opplæringstiltak og

oppfølging/veiledning, og hvilke andre faktorer som spiller inn for bruk av denne type verktøy.

Loggskrivning

Det pedagogiske målet med loggene er at studentene skal oppsummere og reflektere over hva de lærer og opplever på samlingene og at de skal trene på å formidle dette skriftlig. På denne måten får skolen og lærerne tilbakemelding fra den enkelte student. Dermed kan lærerne vurdere utbyttet og framgangen i arbeidet, samtidig som de får informasjon som kan gi hjelp til å justere og tilpasse det faglige og pedagogiske opplegget. Det kan se ut til at kravet om refleksjon ikke var så enkelt for alle å forholde seg til. Både skriveferdigheter og erfaring med å reflektere over praksis er nok svært varierende i en slik studentgruppe. I tillegg er selve betegnelsen refleksjon ikke helt entydig og enkel. Lærernes tilbakemeldinger på loggene, og diskusjonene i prosjektgruppen, viste at problemstillinger som ble presentert i loggene førte til justeringer knyttet til arbeidsform og tilrettelegging i studiet. Etter vår vurdering ligger det likevel en forbedringsmulighet i tilknytning til loggskrivningen. Skolen og lærerne kan være tydeligere og mer samordnet i forhold til hva som skal vektlegges, hvordan kommentarene gis og hvor utdypende de bør være. Dette må bygge på en tydelig felles forståelse hos alt personalet ved fagskolen om eksempelvis hvordan man forstår kravet om refleksjon, og hvilke forventninger man har til innholdet og progresjonen i den skriftlige formidlingen i loggene.

Praksisperioden

Praksisperioden på 10 uker er et sentralt element i fagskoleutdanningen. I

henhold til Studieplan for Fagskoleutdanning i tverrfaglig miljøarbeid, kan studentene velge mellom et praktisk prosjektarbeid på egen arbeidsplass eller en mer tradisjonell praksis, avhengig av erfaringsbakgrunn og læringsbehov. Blant respondentene i spørreundersøkelsen, hadde de fleste vært i praksis ved en annen arbeidsplass enn sin egen, mens resten hadde hatt prosjekt ved egen arbeidsplass. Spørreundersøkelsen viste at studentene i all hovedsak var fornøyde med praksisperioden. Det gjaldt både det generelle utbyttet, oppfølging fra skolen, oppfølging fra arbeidsgiver og kontakt mellom arbeidsgiver og skole. Ikke alle lærerne var fornøyde med organiseringen og oppfølgingen av praksisperioden. I det videre arbeidet med fagskoleutdanningen, synes det derfor å være nødvendig å gjennomgå rutiner for planlegging, frister for planer og gjennomføring av praksisperioden, avtaler og rutiner for samarbeid med arbeidsgivere og gjennomgang og evt. tydeliggjøring av krav og forventninger til studentene. Spesielt vil det være behov for tydelige planer og oppfølging av studenter i praksis på egen arbeidsplass.

Studentenes arbeids- og familiesituasjon

De fleste deltidsstudentene ved fagskolen bruker betydelig mer tid i arbeid og sammen med familie og nære venner enn de gjør i studiene. Fagskolestudiene er også bare en svært midlertidig arena, mens både familie, venner og arbeidsplass som regel representerer mer langvarige relasjoner med flere innarbeidede rutiner og tilpasninger for den enkelte. Ettersom studenter inngår i mange flere sosiale sammenhenger enn den utdanningstilbudet representerer, er det derfor

interessant å se på om disse sosiale sammenhengene påvirker lærings situasjonen. De aller fleste respondentene oppga å ha hatt støtte til sine studieplaner fra både arbeidsgiver, kolleger og familie. Støtten fra arbeidsgiver artet seg på ulike måter, men det var kun noen få som oppga at de ikke hadde fått støtte.

For å bearbeide temaer og problemstillinger som har vært berørt i forelesninger, diskusjoner og pensumlitteratur, kan vi tenke oss at drøftinger på arbeidsplassen vil være et nyttig supplement. Det var store sprik i hvorvidt studentene mente de kunne ta opp faglige problemstillinger på egen arbeidsplass.

Gjennomgang av loggene forteller at opplegget og arbeidsmengden i studiet har vært tilpasset en funksjonell kombinasjon av arbeid, familieforpliktelser og studier.

Samarbeid og arbeidsdeling

For at det desentraliserte studietilbudet skulle fungere var man avhengig av en funksjonell organisering og arbeidsdeling. Oppgavene ble løst av personer med ulik fysisk avstand til skolen, ulike oppgaver i forhold til studentene, ulik yrkesfaglig bakgrunn, ulik grad av pedagogisk utdanning og erfaring, og ulikt ansettelsesforhold til skolen. Dermed var det nødvendig med en spesiell oppmerksomhet for å sikre at;

- » alle nødvendige oppgaver var beskrevet og ansvars plassert,
- » alle enkeltaktører og ledd ivaretok sine oppgaver,
- » kommunikasjonen fungerte, og at
- » avvik ble fanget opp og justering ivare tatt.

Det eksisterte ulike oppfatninger om en del forhold i studieforløpet. For organisasjonen var det en utfordring at fagskolen gjennomførte et prosjekt med mange nye arbeidsformer og andre løsninger enn det som er vanlig. Dette skapte nye utfordringer med hensyn til arbeidsdeling og beslutninger.

Det var også ulike syn på praktiske forhold, samt krav og oppfølging av studentene. En rekke forhold ble justert og løst i løpet av prosjektperioden, men i intervjuene avslutningsvis, framkom ulike oppfatninger. Det var spesielt de lokale fagskoleansvarlige som mente at både kravene til studentene hadde vært utydelige og at kommunikasjonen mellom dem selv og skolen hadde vært lite tilfredsstillende.

Disse ulikhetene i oppfatninger kan drøftes med ulike utgangspunkt, men for skolens del vil det være behov for å gjennomgå hvordan krav og regler formuleres, og tydeliggjøre hvem som skal ta ulike typer beslutninger overfor studentene og hvilke kriterier som skal ligge til grunn for beslutningene.

Læringsutbytte

I henhold til felles europeiske ambisjoner, har arbeidet med vårt nasjonale kvalifikasjonsrammeverk satt fokus på studentenes læringsutbytte heller enn innsatsfaktorer. I denne evalueringen har vi også hatt fokus på læringsutbytte, men dette har ikke vært målt opp mot noen objektive kriterier, men med utgangs-

punkt i hva ulike aktører i fagfeltet mener er funksjonelt for å utvikle kompetente miljøarbeidere innen rusfeltet. Både skolens læringsmål, som er et resultat av formelle utdanningspolitiske mål og krav og en bred kontakt mot fagfeltet over en rekke år, arbeidsgiveres oppfatning av relevant kompetanse og skolens innhold, samt studentenes oppfatning, er brukt som indikator på om fagskolen i Narvik gir et godt læringsutbytte. Det må presiseres at studentene er miljøarbeidere med bred praksis fra fagfeltet. Også deres oppfatninger har relevans for å tolke om læringsutbyttet ved Narvik fagskole kan bidra til kompetente miljøarbeidere, med relevant fagkompetanse.

I jakten på læringsutbytte vil man ideelt sett ønske at læring fører til endret atferd. Det er imidlertid mange faktorer som innvirker på atferden, ut over kunnskap, og således

ikke noe deterministisk forhold mellom læring og atferd. Læringsmålene i det fagskoletilbudet vi har studert er både rettet mot kunnskaps-, holdnings- og ferdighetskomponentene i kompetansen. Utformingen av kompetansekrav og læringsmål, ved det fagskoletilbudet vi har evaluert, er utviklet og fulgt opp i tett samarbeid med praksisfeltet og dets kompetansebehov, og vurderingen er at kompetansen er anvendelig for miljøarbeidernes oppgaveløsning i praksis. Hovedinntrykket er at organisering og arbeidsformer fungerer godt for målgruppen og at de pedagogiske verktøyene i hovedsak er funksjonelle for å utvi-

Hovedinntrykket er at organisering og arbeidsformer fungerer godt for målgruppen og at de pedagogiske verktøyene i hovedsak er funksjonelle for å utvikle kompetente miljøarbeidere innenfor rusfeltet.

kle kompetente miljøarbeidere innenfor rusfeltet. Evalueringen har pekt på en rekke forhold som kan videreutvikles og forbedres. Noe av det vi foreslår er allerede endret, mens andre poeng bør kunne drøftes og eventuelt påvirke den videre utvikling av tilbudet ved Narvik fagskole.

«Trodde sjøl, og hørte fra andre at dette var studier man kunne «surfe» gjennom. Litt på internett og litt på skole og så gjækk d av seg sjøl... Ca. 3. dag gikk d opp for meg at dette er virkelig seriøse greier» (Studentlogg).

Litteratur:

Baktien, B. (2004): Følgeforskning. Sosiologi i dag, 34, nr. 4 s. 49-66.

Dunn, Rita og Shirley Griggs (red.) (2004): Læringsstiler. Grunnbok i Dunn og Dunns læringsstilmodell. Universitetsforlaget.

Lai, Linda (2004): Strategisk kompetansestyring. Fagbokforlaget.

NOKUT (2009): Retningslinjer for kvalitetssikring og godkjenning etter lov om Fagskoleutdanning.

